

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Ректор Західноукраїнського
національного університету
доктор економічних наук, професор**

Оксана ДЕСЯТНЮК

Висновок

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації Сидорчука Анатолія Андрійовича на тему:
«Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія
та практика»**

**за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит
(072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
галузі знань 07 – Управління та адміністрування)**

Рецензенти: доктор економічних наук, професор О. В. Дзюблюк
доктор економічних наук, доцент Б. С. Малиняк
доктор економічних наук, доцент Б. С. Шулюк

провели попередню експертизу докторської дисертації Сидорчука Анатолія Андрійовича (науковий консультант – доктор економічних наук, професор Кириленко Ольга Павлівна) та прийняли таке рішення.

Актуальність теми. Домогосподарство виступає одним із активних суб'єктів фінансових відносин у суспільстві та неодмінною складовою організації його фінансової системи. Одним із напрямів наукових розробок у сфері фінансів домогосподарств є дослідження їх фінансової стійкості в умовах

змінного ендогенного та екзогенного середовища їхньої життєдіяльності. Фінансова стійкість є здатністю (вмінням) забезпечити розвиток домогосподарств упродовж усіх етапів власного життєвого циклу за допомогою обраних джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів. Тому забезпечення фінансової стійкості домогосподарств є очікуваним результатом управління їх фінансовими ресурсами.

Проте, сучасний стан розвитку вітчизняної фінансової системи характеризується тенденціями до збільшення обсягів публічних фінансових ресурсів, які спрямовуються на забезпечення потреб домогосподарств. Це змінює склад та структуру фінансових ресурсів домогосподарств в бік збільшення залежності від зовнішніх джерел формування, негативно впливаючи тим самим на показники їх стійкості. Набуваючи все більшої ваги, ці аспекти визначатимуть характер соціальної політики держав у майбутньому. Додатковим чинником впливу на процеси забезпечення поточної життєдіяльності домогосподарств є запозичення ними коштів на фінансовому ринку. Сукупно ці фактори видозмінюють сутність та погіршують фінансову стійкість домогосподарств.

Незважаючи на підвищену увагу з боку вітчизняних та закордонних дослідників, у фінансовій науці немає єдиного концептуального підходу до розуміння змісту, компонентів, інструментів, принципів забезпечення фінансової стійкості в системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств; не розроблено моделі фінансової поведінки як стратегічного вектора забезпечення фінансової стійкості домогосподарств; не ідентифіковано ризики та не визначено потенціал для забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в умовах мирного та воєнного стану; недостатньо дослідженими є методологічна складова забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та її трансформація у розвиток фінансової системи.

Актуальність розв'язання питань забезпечення фінансової стійкості домогосподарств, важливість дослідження теоретико-методологічних засад

розрахунку індикаторів її оцінки, недостатній рівень розробленості зазначених проблем зумовили вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконувалась у рамках науково-дослідних робіт: Західноукраїнського національного університету за темою «Формування та реалізація фінансової політики сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0116U002629) в розробці розділу «Формування в використанні фінансових ресурсів системи соціального страхування в Україні» та «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (номер державної реєстрації 0121U109150) у розробці розділів «Фіскальний простір реалізації соціальної функції держави» та «Фінанси домогосподарств в умовах глобальних викликів»; Громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада» (номер державної реєстрації 0118U000784) за темою «Соціально-демографічні параметри життя в сучасній політиці держави», у якій обґрунтовано концептуальну модель забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та визначено вплив ендогенних та екзогенних факторів на її підвищення.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій забезпечення фінансової стійкості домогосподарств, ідентифікуючи ризики та враховуючи вплив ендогенних та екзогенних чинників на їх життєдіяльність.

Важливість досягнення мети роботи зумовила необхідність постановки й вирішення таких основних завдань:

– розглянути концептуальні підходи до побудови фінансової системи для поглиблення місця і ролі домогосподарства як активного учасника фінансових відносин у суспільстві;

– дослідити теоретичні засади розуміння змісту поняття фінансової стійкості домогосподарств з метою вдосконалення понятійно-категоріального апарату сфери фінансів домогосподарств;

- обґрунтувати складові та нормативні передумови реалізації дуального забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;
- розкрити методологічні підходи до дослідження забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;
- з'ясувати вихідні методичні засади розрахунку оцінювання фінансової стійкості домогосподарств на макроекономічному на мікроекономічному рівнях наукового пізнання для розробки алгоритму її забезпечення;
- запропонувати методичний інструментарій для оцінювання фінансової стійкості домогосподарств шляхом розробки відповідної системи показників на макроекономічному на мікроекономічному рівнях наукового пізнання;
- здійснити системний аналіз показників достатності доходів для забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в сучасних умовах;
- узагальнити показники поточного фінансового забезпечення витрат домогосподарств в контексті забезпечення їх фінансової стійкості;
- охарактеризувати тенденції здійснення заощаджень для виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;
- оцінити практику реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств як важливу складову забезпечення їх фінансової стійкості;
- ідентифікувати ризики забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та визначити потенціал для її росту;
- оцінити вплив ендогенних чинників на забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та запропонувати шляхи їхньої мінімізації;
- виміряти вплив екзогенних факторів на забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;
- розглянути напрями реалізації інструментів забезпечення фінансової стійкості домогосподарств упродовж їх життєвого циклу в умовах змінного внутрішнього та зовнішнього середовища;
- змоделювати фінансову поведінку для визначення її впливу на забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;

- визначити вагомість процесів трансформації фінансової стійкості домогосподарств для розвитку фінансової системи;
- дослідити забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової стійкості домогосподарств.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій забезпечення фінансової стійкості домогосподарств.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні (економічні) методи дослідження. При формуванні понятійно-категоріального апарату використовувалися методи теоретичного узагальнення, абстракції, аналогії, синтезу та аналізу.

Історичний метод, методи теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, абстрагування та класифікації застосувалися при вивченні еволюційних аспектів становлення сфери фінансів домогосподарств як складової фінансової системи держави, удосконаленні категоріального апарату фінансової стійкості домогосподарств, дослідженні сукупності екзогенних та ендогенних факторів впливу на забезпечення фінансової стійкості та при визначенні стратегічних шляхів забезпечення фінансової стійкості в сучасних умовах. Вивчення питання складових та передумов дуального забезпечення фінансової стійкості домогосподарств та її трансформації в розвиток фінансової системи здійснювалося на основі методів індукції, дедукції, абстракції.

При опрацюванні методологічних засад дослідження забезпечення фінансової стійкості домогосподарств, обґрунтуванні її теоретико-методологічних положень, розрахунку індикаторів оцінки фінансової стійкості домогосподарств та розробці методики визначення показників фінансової стійкості домогосподарств використано метод системно-структурного аналізу, а також методи логічного узагальнення та екстраполяції. Методи оцінювання, статистичного аналізу, кількісно-якісного аналізу, аналогії, класифікації, теоретичного узагальнення, факторного аналізу, методу індикаторів, порівняння

використано при оцінці фінансової стійкості домогосподарств на макроекономічному та мікроекономічному рівнях дослідження. При дослідженні кількісного впливу факторів загроз фінансовій стійкості домогосподарств; при дослідженні життєвого циклу домогосподарства в системі управління стійкістю його фінансових ресурсів, встановлення взаємозв'язку моделей фінансової поведінки та забезпеченням фінансової стійкості домогосподарств застосовувались методи математичного моделювання, факторного та альтернативного аналізу.

Інформаційно-фактологічною базою є Конституція України, законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств; інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Національного банку України, Державної служби статистики України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Пенсійного фонду України, вітчизняних фондових бірж; статистичні звіти науково-дослідних установ, рекомендації експертів, монографії, наукові статті зарубіжних і вітчизняних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, форумів, симпозіумів із проблематики дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш вагомі результати, що характеризують наукову новизну дослідження, полягають у такому:

уперше:

– розроблено методологічні засади забезпечення фінансової стійкості домогосподарств, які базуються на діалектичному, когнітивному, інституціональному пізнанні фінансових процесів з використанням принципів єдності теорії та практики, системності, розвитку, декомпозиції, об'єктивності, абстрагування. Це дало змогу обґрунтувати концептуальний підхід до розкриття сутності процесу забезпечення фінансової стійкості як єдиного цілого, якому властива взаємодія зовнішнього і внутрішнього, зокрема з позиції підходів: діалектичного – як систему причинно-наслідкових зв'язків між її суб'єктами (державні фінансові органи та фінансові інституції), об'єктами (доходи, витрати,

заощадження, інвестиції домогосподарств), рівнями (макроекономічний, мікроекономічний) та факторами впливу (ендогенні, екзогенні); когнітивного – як алгоритму дій щодо застосування високо та низько ризикових фінансових інструментів для забезпечення фінансової стійкості в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі шляхом формування поточного, резервного й інвестиційного капіталу домогосподарств; інституціонального – як виконання формальних і неформальних норм, що створюють певне середовище фінансової діяльності домогосподарств, що впливають на їх фінансову поведінку та обґрунтовують дуальну систему забезпечення фінансової стійкості домогосподарств;

– сформовано нормативні передумови та визначено складові дуального забезпечення фінансової стійкості домогосподарств, як об'єкта управлінської системи, котра вибудовується державними фінансовими органами, фінансовими інституціями (на макроекономічному рівні) й домогосподарствами (на мікроекономічному рівні). Це сприяло розробці тактичних та стратегічних засад забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в Україні, зокрема шляхом формування ними поточного, резервного й інвестиційного капіталу (практичний інструментарій забезпечення фінансової стійкості) та реалізації фінансової політики держави (створення умов для забезпечення фінансової стійкості);

– запропоновано алгоритм забезпечення фінансової стійкості домогосподарств з виокремленням у ньому стадій планування (досягнення статичної та динамічної збалансованості фінансових ресурсів домогосподарств), виконання (визначення цілей управління фінансовими ресурсами, моніторинг стану їх формування та використання), оцінювання (аналіз показників достатності доходів, поточного фінансового забезпечення витрат, здійснення заощаджень, реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств) та коригування (моделювання фінансової поведінки домогосподарств), які є взаємопов'язаними між собою і доповнюють одна одну. Застосування алгоритму дозволить забезпечити фінансову стійкість на всіх етапах життєвого циклу домогосподарств під дією ендогенних та екзогенних чинників, подолати

недоліки безсистемного використання фінансових інструментів при управлінні фінансовими ресурсами домогосподарств;

удосконалено:

– поняттєво-категоріальний апарат сфери фінансів домогосподарств в частині обґрунтування змісту поняття «фінансова стійкість домогосподарств» під яким запропоновано розуміти одну із властивостей (характеристик) такого стану сформованих фінансових ресурсів при якому вони виконують своє призначення – забезпечують життєдіяльність домогосподарства у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі під впливом ендогенних та екзогенних факторів. Таке визначення дозволяє виміряти фінансову стійкість через систему показників, які відображають не лише формування (як у більшості наявних підходів), а також розподіл та використання фінансових ресурсів домогосподарств, реальні та потенційні фінансові можливості для її забезпечення;

– науково-методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості домогосподарств за допомогою показників достатності доходів, поточного фінансового забезпечення витрат, здійснення заощаджень, реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств. На противагу до наявних підходів, які зосереджують увагу на мікроекономічному рівні дослідження явища фінансової стійкості, запропонований підхід дає змогу емпірично її оцінити як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівні та визначити фактори її забезпечення у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі;

– теоретичне обґрунтування сутності фінансового ризику для домогосподарств, що відображає зміну умов зовнішнього та внутрішнього середовища та конкретизує такі чинники впливу на їх фінансову діяльність як склад домогосподарства, тимчасова або постійна втрата його доходу, інфляція, валютний курс, відсоткова ставка на фінансових ринках тощо. Це стало основою для розробки пропозицій щодо моделювання фінансової поведінки домогосподарств й можливості застосування альтернатив для фінансових

інструментів (високо ризикових, низько ризикових) на окремих етапах їх життєвого циклу;

набули подальшого розвитку:

– концептуальні засади теоретичного обґрунтування місця і ролі домогосподарств у фінансовій системі на базі інституційного, фондового та суб'єктного концептуальних підходів до її побудови. Це дало змогу визначити передумови функціонування домогосподарств як важливого суб'єкта фінансових відносин у суспільстві, охарактеризувати відносини (розподільні, перерозподільні), запропонувати категорії (сутність, зміст, явище, форма), суб'єкти (домогосподарство, держава, суб'єкти господарювання), об'єкти (доходи, витрати, заощадження, інвестиції домогосподарств) та принципи функціонування (самозстійності, варіативності, взаємозалежності, збалансованості, самозабезпечення), взаємозв'язок та взаємоузгодженість структурних елементів сфери фінансів домогосподарств. Ґрунтуючись на антропологічному підході до розуміння предмета фінансової науки, домогосподарства детермінують фінансові відносини у суспільстві та є першоосновою для їх розвитку;

– систематизація принципів функціонування сфери фінансів домогосподарств у складі фінансової системи через виокремлення принципів самостійності, варіативності, взаємозалежності, збалансованості та самозабезпечення. Обґрунтовано, що дотримання запропонованих принципів організації фінансів домогосподарств, головним чином самостійності й варіативності, зумовить різний склад та структуру їх фінансових ресурсів і різну фінансову стійкість до дії ендогенних та екзогенних чинників;

– науково-методичні засади оцінювання фінансової стійкості домогосподарств за допомогою відповідних агрегованих індексів. Це дозволило ідентифікувати ризики негативного впливу на забезпечення фінансової стійкості, запропонувати методи їх мінімізації (формування резервного фонду, добровільне та обов'язкове страхування, недержавне пенсійне забезпечення, накопичувальне пенсійне страхування, монетарна політика низьких темпів

інфляції та ін.), а також з'ясувати оптимальний напрям зміни значень (зростання чи спадання) таких індексів упродовж окремих етапів життєвого циклу домогосподарств;

– тактичні та стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості домогосподарств шляхом системного використання низько ризикових інструментів для досягнення коротко- та середньострокових цілей та високо ризикових, відповідно, для досягнення довгострокових цілей домогосподарства. Такий підхід дає змогу подолати недоліки безсистемного використання фінансових інструментів при забезпеченні фінансової стійкості домогосподарств на мікроекономічному рівні. Розглянуті концепції зміни вартості грошей у часі, дії закону попиту та пропозиції та складних відсоткових ставок створюють нормативні передумови для наявності у складі фінансових ресурсів домогосподарств заощаджень та інвестицій, які, своєю чергою, стають інструментами для забезпечення фінансової стійкості домогосподарств на макроекономічному рівні;

– теоретико-організаційні засади трансформації фінансової стійкості домогосподарств через фінансовий ринок у розвиток фінансової системи за такими напрямами: 1) інституціональний (зростання учасників фондового ринку, становлення розгалуженої мережі банківських установ, страхових компаній, компаній зі страхування життя, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування та ін.; зростання кількості компаній-емітентів цінних паперів, які входять у розрахунок індексів вітчизняних фондових бірж), 2) інструментальний (розширення переліку фінансових послуг і продуктів, що надаються домогосподарствам суб'єктами фінансового ринку; збільшення пропозиції нових інвестиційних інструментів і створення умов для диверсифікації їхніх заощаджень та інвестицій) і 3) освітньо-інформаційний (створення умов для підвищення домогосподарствами необхідних фінансових знань загалом та щодо особливостей функціонування фондового ринку зокрема; побудова системи фінансового консультування домогосподарств). Це дасть змогу активно реалізовувати проекти сталого розвитку держави (довготривалі, з

врахуванням соціальних, економічних та екологічних аспектів їх реалізації), залучати до їх фінансування приватних фінансових ресурсів домогосподарств (наприклад, їх пенсійних накопичень);

– теоретико-прагматичні засади взаємозв'язку між фінансовою поведінкою та забезпеченням фінансової стійкості домогосподарств через виокремлення її видів (дохідна, витратна, заощаджувальна, інвестиційна), етапів (планування; формування резервного, страхового, інвестиційного капіталу за допомогою низько та високо ризикових фінансових інструментів; використання при настанні ендогенних чи екзогенних ризиків). Це сприятиме вчасному прийняттю виважених рішень у процесі управління фінансовими ресурсами домогосподарств, що не лише забезпечуватиме їх фінансову стійкість, але й сприятиме розвитку у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі упродовж усіх етапів життєвого циклу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені науково-методичні пропозиції, практичні рекомендації збагачують теорію фінансів домогосподарств й практику забезпечення їх фінансової стійкості та застосовуються в процесі управління фінансовими ресурсами останніх.

Окремі висновки та науково-практичні рекомендації автора безпосередньо використано в діяльності Української асоціації інвестиційного бізнесу щодо необхідності формування резервного капіталу домогосподарства у розмірі його 6 місячного доходу фінансовими інструментами (у формі депозитів кредитних установ, страхування життя придбанням ОВДП), інвестиційного капіталу домогосподарств (у формі внесків до недержавних пенсійних внесків, придбання портфелів акцій зі складом та структурою, аналогічним до індексів вітчизняних фондових бірж, придбанням цінних паперів інститутів спільного інвестування (довідка № 107 від 15.08.2023 р.), Верховної Ради України внесенням змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р. № 1058-IV щодо зміни розміру страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування із запланованих 7% до 10,5%;

передбаченням процедури добровільної участі у системі накопичувального пенсійного страхування осіб старше 35 років та необхідності зазначення у договорі накопичувального пенсійного страхування норми згідно з якою, величина інвестиційного доходу не повинна перевищувати чотирьох відсотків річних; уточнення процедури публічного представлення інформації про виконання бюджету Накопичувального пенсійного фонду за підсумками року (довідка від 20.10.2023 р.), Об'єднання кредитних спілок «Програма захисту вкладів» щодо поглибленого розуміння поняття сукупного капіталу домогосподарств при формуванні окремих складових якого використовуються вклади до кредитних спілок, розробки Дорожньої карти підвищення фінансової грамотності домогосподарств, яка передбачає використання різних форм та інструментів заощаджень (у тому числі вкладів до кредитних спілок), залежно від етапу їхнього життєвого циклу, впливу ендогенних та екзогенних факторів (довідка №75 від 30.10.2023 р.), Всеукраїнської асоціації кредитних спілок щодо формування поточного та резервного капіталів домогосподарств, одним із важливих фінансових інструментів утворення яких визначено депозити у кредитних установах, розуміння поняття «низько ризикові фінансові інструменти» (як інструментів із заздалегідь відомою дохідністю, наприклад депозит у кредитних спілках, банківських установах, облігації внутрішньої державної позики та ін.) та «ризикові фінансові інструменти» (як інструментів із заздалегідь невідомою дохідністю при їх використанні, наприклад акції, внески до недержавних пенсійних фондів та ін.) та побудови структурно-логічної схеми впливу фінансового консультування домогосподарств на розвиток фінансової системи держави (№ 03-30 від 06.12.2023 р.), Головного управління Пенсійного фонду України в Тернопільській області щодо визначення факторів впливу на зростання величини співвідношення між отримуваною пенсією особою та доходом впродовж періоду її трудової активності (до них віднесено розмір ставки пенсійних відрахувань, інвестиційного доходу на заощаджені внески, строк сплати пенсійних внесків і термін отримання майбутньої пенсії); представлена економіко-математична модель обґрунтовує тезу, що така зміна

дозволить збільшити співвідношення між розміром отримуваної пенсії та заробітної плати утричі від 30% до 90% (№ 672/12-16 від 02.04.2024 р.); Управління соціальної політики Тернопільської міської ради щодо розрахунку показника достатності доходів домогосподарства; розрахунку питомої ваги оплати праці у доходах членів домогосподарства (довідка № 266/13-8 від 04.10.2023 р.).

Теоретичні результати дисертації використано у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Фінанси домогосподарств», «Управління інвестиційним портфелем домогосподарств», «Управління особистими доходами і витратами», «Фінансове консультування в умовах цифровізації», «Поведінкові фінанси»; підготовці підручника «Соціальне страхування» та навчального посібника «Фінанси домогосподарств» (довідка № 126-32/663 від 13.03.2024 р.).

Особистий вклад здобувача. Наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, одержано автором особисто та є власним науковим доробком. Обсяг особистого вкладу у працях дисертанта, опублікованих ним у співавторстві, наведено у переліку опублікованих джерел.

Апробація результатів дисертації. «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків» (Тернопіль, 2015 р.); «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків» (Тернопіль, 2016 р.); «Забезпечення стійкого економічного розвитку країни: можливості та перспективи» (Львів, 2016 р.); «Людина віртуальна: нові горизонти» (Монреаль, 2017 р.); «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків» (Тернопіль, 2017 р.); «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки України» (Дніпро, 2017 р.); «Треті всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія» (Тернопіль, 2017 р.); «Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір» (Тернопіль, 2019 р.); «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (Київ, 2019 р.);

«Актуальні питання розвитку сучасної економіки, управління та адміністрування» (Київ, 2019 р.); «Теоретичні та практичні аспекти формування економічної системи в умовах нестабільності» (м. Київ, 2020 р.); «Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права» (Полтава, 2021 р.); «Сьомі всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія» (Тернопіль, 2021 р.); «Modern problems of science, education and society: the 5th International scientific and practical conference» (Київ, 2023 р.); «Scientific progress: innovations, achievements and prospects : the 11th International scientific and practical conference» (Мюнхен, 2023 р.); «Progress in Science: proceedings of the 3rd International Scientific Conference» (Брюссель, 2023 р.); «Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці» (Одеса, 2023 р.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано у 43 наукових працях, зокрема: 1 одноосібній монографії, 1 розділі у колективній монографії, 2 статтях у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 1 статті у науковому періодичному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science, 14 статтях у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав (Чеська Республіка, Латвійська Республіка, Республіка Болгарія, Федеративна Республіка Німеччини), 20 наукових публікаціях, які додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг публікацій, який належить авторові, становить 39,57 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (464 найменування на 44 сторінках), 21 додаток на 83 сторінках, містить 58 таблиць та 103 рисунки. Основний текст розміщено на 447 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 575 сторінок.

Список публікацій зарахованих за темою докторської дисертації

Наукові праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Сидорчук А. Фінансова стійкість домогосподарств: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 474 с. (23,4 д.а.).

2. Формування фінансового механізму сталого розвитку України : моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко та д-ра екон. наук, доц. О. І. Тулай. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 414 с. (особистий внесок здобувача: підрозділ 3.10. Сидорчук А. Управління інвестиційним портфелем домогосподарства в умовах сталого економічного розвитку. С. 364–373 (0,42 д.а.)).

3. Сидорчук А. Напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів державного пенсійного страхування. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Серія : Економічні науки. Кіровоград: КНТУ. 2013. Вип. 23. С. 237–244 (0,49 д.а.).

4. Сидорчук А. Суть фінансових ресурсів державного соціального страхування. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. Одеса. 2014. Т. 19. Вип. 3/4. С. 93–98 (0,66 д.а.).

5. Сидорчук А. Формування системи соціального страхування як важеля подолання бідності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. Одеса. 2015. Вип. 13. С. 217–220 (0,55 д.а.).

6. Сидорчук А. Необхідність формування інвестиційного портфеля домогосподарств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. Ужгород. 2016. Вип. 1 (47). Т. 1. С. 402–404 (0,44 д.а.).

7. Сидорчук А. Фінанси домогосподарств у фінансовій системі країни: сутність, принципи організації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 797–801 (0,44 д.а.).

8. Сидорчук А. Особистий капітал та інструменти його формування. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 651–658 (0,56 д.а.).

9. Sydorчук A. Factor-models of formatting of financial resources of the state social pension insurance. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Економіка. 2017. Вип. 14. С. 38–45 (0,46 д.а.).

10. Sydorчук A. Theoretical basis of the state social insurance. *Evropský časopis pro ekonomiku a management*. 2017. Vol. 3. Issue 4. Praha, Česká republika : Berostav družstvo. С. 20–26 (0,78 д.а.).

11. Sydorчук A. A necessity for forming the investment portfolio of households. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2017. Вип. 2 (17). С. 162–170 (0,60 д.а.).

12. Сидорчук А. Інвестиції як складова управління особистими фінансами. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 35/1. С. 274–280 (0,77 д.а.).

13. Пшик Б., Сидорчук А., Адамик М., Медуник Н., Михалевич Р. Механізми активізації інвестиційного потенціалу домогосподарств в Україні: макроекономічний аспект. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № (4) 39. С. 349–361 (особистий внесок здобувача: розкрито шляхи стимулювання інвестиційного потенціалу домогосподарств) (0,2 д.а.) (**Web of Science**). DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i39.241327>

14. Сидорчук А. Практика та проблематика використання в Україні ризикових та безризикових інструментів заощаджень домогосподарств. *Бізнес-навігатор*. 2021. Вип. 5 (66). С. 53–59 (0,5 д.а.).

15. Sydorчук A. The practice of household expenditure in Ukraine: factor analysis and estimate. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2022. Vol. 3. No. 1. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». С. 47–53 (0,55 д.а.).

16. Сидорчук А. Теоретичні засади оцінки фінансового стану домогосподарств. *Sworld Journal*. 2022. № 13 (2). Bulgaria: D. A. Tsenov Academy of Economics – Svistov. С. 32–36 (0,34 д.а.).

17. Кириленко О., Сидорчук А., Коваль С., Сидор І. Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. № 3 (44). С. 82–91 (особистий внесок здобувача: оцінено фінансовий стан домогосподарств через призму їхніх витрат) (0,21 д.а.) (**Scopus**).

18. Sydoruk A. The financial sustainability during household life-stages. *Інтернаука. Серія : Економічні науки*. 2023. № 7 (75). С. 10-13 (0,44 д.а.).
19. Sydoruk A. Modelling of household financial behaviour. *Modern engineering and innovative technologies*. 2023. Issue 28. Part 1. Germany, Karlsruhe: Sergeiva&Co. С. 98-103 (0,46 д.а.).
20. Кириленко О., Сидорчук А. Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в умовах воєнного стану. *Світ фінансів*. 2023. № 4 (77). С. 68-83 (особистий внесок здобувача: розкрито функціонування окремих сегментів фінансового ринку та їх вплив на забезпечення фінансової стійкості домогосподарств в умовах воєнного стану) (0,56 д.а.).
21. Kyrylenko O., S. Koval S., Sydor I., Sydoruk A. The sufficiency of household incomes: estimation and economic interpretation for their financial stability. *Journal of Governance and Regulation*. 2024. Vol. 13. Issue 2. С. 86-95. (особистий внесок здобувача: оцінено показники достатності доходів домогосподарств) (0,3 д.а.) (**Scopus**)
22. Сидорчук А. Дуальне забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: принципи та складові. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.63> (0,70 д.а.).
23. Сидорчук А. Методологічні підходи до дослідження фінансової стійкості домогосподарств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 7. С. 112-116. (0,71 д.а.)

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

24. Сидорчук А. Етапи управління інвестиційним портфелем домогосподарств. *Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків: зб. тез. доп. Першої Інт.-конф. проф.-викл. складу каф. фін. ТНЕУ. (м. Тернопіль, 14 квіт. 2015 р.)*.

Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: Вектор, 2015. С. 103–105 (0,14 д.а.).

25. Фінанси домогосподарств: навч. посіб. / [Т. О. Кізима, Н. І. Карпишин, І. П. Сидор та ін.]; за ред. Т. О. Кізими. Тернопіль : Вектор, 2015. 260 с. (особистий внесок здобувача: 4.3. Управління інвестиційним портфелем домогосподарства. Агресивна, поміркована та консервативна стратегії інвестування. С. 160–176. (0,57 д.а.).

26. Сидорчук А. Необхідність управління фінансами домогосподарств. *Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків* : зб. тез доп. Другої Всеукр. Інт.-практ. конф. (м. Тернопіль, 11 квіт. 2016 р.), Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль: ТНЕУ, 2016., С. 111–115 (0,24 д.а.).

27. Соціальне страхування : підручник / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2016. 516 с. (особистий внесок здобувача: Розділ 3. Пенсійне страхування. С. 121–146 (0,88 д.а.).

28. Sydorчук А. Developing second level the pension system of Ukraine. *Забезпечення стійкого економічного розвитку країни: можливості та перспективи* : матеріали науково-практичної конференції (Львів, 21-22 жовтня 2016 р.), ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2016. С. 124–126 (0,22 д.а.).

29. Сидорчук А. Чинники впливу на формування витрат домогосподарств. *Людина віртуальна: нові горизонти* : зб. наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Монреаль, 20-21 березня 2017 р.), СРМ «ASF», 2017. Частина 2. С. 156–159 (0,18 д.а.).

30. Сидорчук А. Структура і динаміка доходів домогосподарств в Україні. *Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства* : зб. тез доп. Третьої всеукр. Інт-Конф., (м. Тернопіль, 10 квітня 2017 р.). 2017. С. 215–218 (0,18 д.а.).

31. Sydorчук А. The advantages and disadvantages of bank deposit as a form of savings. *Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу*

економіки України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 18-19 серпня 2017 р.). 2017. С. 113–116 (0,16 д.а.).

32. Сидорчук А. *Форми заощаджень домогосподарств. Треті Всеукр. наук. читання пам'яті С. І. Юрія* : зб. наук. праць / за ред. проф. Кириленко О.П. (м. Тернопіль, 28 листопада 2017 р.). 2017. С. 110–113 (0,15 д.а.).

33. Sydorchuk A. The role of households in the financial system. *Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір* : зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 10 вересня 2019 року). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 127–128 (0,12 д.а.).

34. Сидорчук А. *Принципи фінансів домогосподарств. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 14 вересня 2019 р.). К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2019. С. 87–89 (0,13 д.а.).

35. Сидорчук А. *Особисті індикатори фінансового стану домогосподарств. Актуальні питання розвитку сучасної економіки, управління та адміністрування*: Матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 28 грудня 2019 р.). К. : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. Ч. 2. С. 90–93 (0,16 д.а.).

36. Sydorchuk A. State pension insurance in Ukraine: practice functioning of. *Теоретичні та практичні аспекти формування економічної системи в умовах нестабільності* : збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 31 жовтня 2020 р.), К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2020, С. 112–113 (0,12 д.а.).

37. Сидорчук А. *Financial instruments for household savings. Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права*: зб. тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 15 вересня 2021 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2021. С. 47–48 (0,11 д.а.).

38. Кириленко О., Сидорчук А. Тенденції здійснення заощаджень домогосподарств. *Сьомі Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія* : зб. наукових праць (м. Тернопіль, 16 листопада 2021 р.), Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 55–59 (особистий внесок здобувача: проаналізовано склад та структуру заощаджень домогосподарств) (0,3 д.а.).

39. Кириленко О., Сидорчук А. Поняття та оцінка інвестиційного потенціалу домогосподарств. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2022. Т. 1 (43). С. 5–11 (особистий внесок здобувача: розкрито розуміння поняття інвестиційного потенціалу домогосподарств та здійснено розрахунок його обсягів за 2001-2020 рр.) (0,35 д.а.).

40. Сидорчук А. Методологія дослідження фінансової стійкості домогосподарств. *Modern problems of science, education and society* : the 5th International scientific and practical conference (Kyiv, 17-19 July 2023), Kyiv : SPC «Sci-conf.com.ua», 2023. С. 606–610 (0,19 д.а.).

41. Сидорчук А. Нормативний підхід до розуміння домогосподарства як суб'єкта фінансових відносин. *Scientific progress: innovations, achievements and prospects* : the 11th International scientific and practical conference (Munich, 23-25 July 2023), Munich : MDPC Publishing, 2023. С. 181–186 (0,27 д.а.).

42. Sydorhuk A. The financial stability of households: a methodology for assessing. *Progress in Science* : proceedings of the 3rd International Scientific Conference (Brussel, 27-28 July 2023), Brussel : University Brussel, 2023. С. 45–50 (0,38 д.а.).

43. Сидорчук А. Поняття ризику в управлінні фінансовими ресурсами домогосподарств. *Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 1 вересня 2023 р). Research Europe, 2023. С. 102–104 (0,18 д.а.).

УХВАЛИЛИ:

Враховуючи актуальність теми дослідження, його наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, визнати докторську

дисертацію А. А. Сидорчука на тему: «Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія та практика» завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно, що містить науково обґрунтовані положення та рекомендації щодо вирішення проблеми забезпечення фінансової стійкості домогосподарств у коротко-, середньо- та довгостроковому періоді на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, є обґрунтованими та достовірними, забезпечуються діалектичним, когнітивним, інституціональним методичними науковими підходами до розв'язання поставлених завдань, критичним опрацюванням літературних джерел, застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Структура дисертації характеризується логічністю побудови та єдністю змісту. Робота написана українською мовою, стиль її викладу є доступний для сприйняття, зрозумілий, цілісний та об'єктивний.

Дисертаційна робота А. А. Сидорчука на тему: «Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія та практика» відповідає принципам академічної доброчесності. Використані в дисертації та наукових публікаціях тексти, ідеї, розробки, матеріали інших авторів супроводжуються посиланнями на цих авторів та на джерело опублікування.

Результати дисертаційної роботи опубліковано у 43 наукових працях, зокрема: 1 одноосібній монографії, 1 розділі у колективній монографії, 2 статтях у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 1 статті у науковому періодичному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science, 14 статтях у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав (Чеська Республіка, Латвійська Республіка, Республіка Болгарія, Федеративна Республіка Німеччина), 20 наукових публікаціях, які додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг публікацій, який належить авторові, становить 39,57 друк. арк. Внесок здобувача в наукових

працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у наведеному списку публікацій. Зміст опублікованих наукових праць здобувача повністю відповідає основним положенням і проблемам, які розглядаються в дисертаційній роботі.

Докторська дисертація А. А. Сидорчука на тему: «Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія та практика» відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Докторська дисертація А. А. Сидорчука на тему: «Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія та практика» відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7–9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р.

Вищевикладене дає підстави рекомендувати дисертаційну роботу А. А. Сидорчука на тему: «Забезпечення фінансової стійкості домогосподарств: теорія, методологія та практика» до розгляду в спеціалізованій раді Д 58.082.01 Західноукраїнського національного університету.

Рецензенти:

Професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
д.е.н., професор

Олександр ДЗЮБЛЮК

Професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
д.е.н., доцент

Богдан МАЛИНЯК

Професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
д.е.н., доцент

Богдана ШУЛЮК